

ارائه راهبردهای مؤثر بر توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در مدارس ابتدایی

فریبا احمدپور کریم آبادی

دانشجوی دکتری گروه مدیریت آموزشی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.
faribaahmadpour1344@gmail.com

لیلا بهمنی

استادیار گروه آموزش ابتدایی، واحد امیدیه، دانشگاه آزاد اسلامی، امیدیه، ایران. (نویسنده مسئول)
Bahmaeeleila@gmail.com

غلامحسین برکت

دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.
v_data@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۰۲

چکیده

با توجه به نقش کارآفرینی در نظام آموزش و پرورش، لزوم الگویی در این زمینه برای دانش‌آموزان ابتدایی ضروری می‌باشد. این مطالعه از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه مدیران، معاونان، کارشناسان و معلمان مقطع ابتدایی در شهر بندرماهشهر در سال ۹۹-۱۳۹۸ می‌باشد که تعداد آن‌ها ۷۵۴ نفر می‌باشد و با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۲۵۵ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. به‌منظور سنجش متغیرهای پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید. روایی محتوایی پرسشنامه‌ها مورد تأیید متخصصان قرار گرفته است. پایایی پرسشنامه‌ها براساس ضریب آلفای کرونباخ، برابعد هر یک از متغیرها برآورد گردید. برای تجزیه و تحلیل از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که شرایط علی (معلمان، روش تدریس، کتاب درسی، دانش‌آموزان) بر توسعه توانایی‌های کارآفرینی تأثیر مثبت دارد. همچنین شرایط زمینه‌ای (امکانات و تجهیزات، فرهنگ کارآفرینانه، جو سازمانی) بر راهبردهای توانمندی‌های کارآفرینی تأثیر معنی‌داری دارد اما فرهنگ کارآفرینانه بر راهبردهای توانمندی‌های کارآفرینی تأثیر معنی‌داری ندارد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری spss 24 و Smart PLS استفاده شد. همچنین، نتایج نیز نشان از تأثیر شرایط مداخله‌گر (تحریم‌های اقتصادی، قوانین و مقررات، حمایت دولت، ساختار) بر راهبردهای توانمندی‌های کارآفرینی دارد. همچنین توسعه توانایی‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی بر راهبردها و در نهایت راهبردها بر پیامدها (بهبود مهارت‌های فردی، رشد اقتصادی و کسب و کار) تأثیر مثبت دارد.

واژه‌های کلیدی: الگو، توسعه، توانایی، کارآفرینی، مدارس ابتدایی.

۱- مقدمه

در چند دهه اخیر شاهد افزایش آموزش کارآفرینی در مدارس بوده‌ایم، کارآفرینی به‌عنوان عامل حیاتی برای رفاه ملی چه در کشورهای توسعه یافته چه در کشورهای در حال توسعه در نظر گرفته شده است (آتموجو^۱ و همکاران، ۲۰۱۹؛ ویکلوند و همکاران^۲، ۲۰۱۹). کارآفرینی را می‌توان یک انتخاب عالی برای مقابله با پویایی تغییرات جهانی در نظر گرفت (راتن و جونز^۳، ۲۰۲۱). برخی از محققان استناد می‌کنند که وقتی آموزش کارآفرینی بطور مناسب با فعالیت‌های یادگیری ترکیب شود، خودکارآمدی را در دانش آموزان ایجاد می‌کند (فاکس و همکاران، ۲۰۱۸). آموزش کارآفرینی باید به‌عنوان یک فرآیند خلاقانه در نظر گرفته شود. بنابراین، تدریس چنین فرآیندی چالش برانگیزتر و مشکل‌ساز و نیازمند روش‌های جدید و فعال است. می‌توان گفت کارآفرینی چیزی نیست که یکباره و ناگهانی در ذهن کسی ایجاد گردد بلکه نتیجه فرآیندی است که باید از ابتدای کودکی آغاز گشته و بتدریج در دوره‌های بالاتر تکمیل گردد (سبزه، ۱۳۹۴). لذا با توجه به اینکه شخصیت انسان در دوران کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد، می‌توان در گام اول با استفاده از الگوها و مدل‌های مناسب و داشتن یک برنامه صحیح آموزشی و پرورشی، روحیه کارآفرینی را در آنان پرورش داد (احمدپور داریانی و مقیمی). بنابراین نظام آموزش و پرورش باید آموزش های کارآفرینی را در همه مقاطع تحصیلی توسعه دهد (شاپیرو^۴، ۲۰۱۷).

در واقع آموزش کارآفرینی رویکردی از رشد همه جانبه کودکان در راستای گسترش توانمندی‌های آنان در قالب یک سبک زندگی کارآفرینانه است که به‌عنوان لازمه زندگی کنونی و بزرگسالی مورد نظر می‌باشد (سبزه، ۱۳۹۷). با این توصیف، هر جامعه‌ای به دنبال آن است که زمینه را برای رشد و توسعه‌ی فعالیت‌های کارآفرینانه مهیا کرده و بخش قابل توجهی از سرمایه‌های خود را در این مسیر هدایت کند (احمدپور و مطلبی، ۱۳۹۰). بنابراین مهم ترین عامل مؤثر در حرکت کارآفرینی از قوه به فعل، بروز روحیه کارآفرینی در افراد از طریق آموزش می‌باشد و مناسب ترین محیط برای پرورش کارآفرینان، در هر جامعه‌ای محیط‌های آموزشی است (عزیزی، ۱۳۹۲). با توجه به نقش و اهمیت کارآفرینی در زندگی افراد و تأثیر آن در جامعه، اگر به مسأله آموزش کارآفرینی در دوره ابتدایی توجه نشود، محتوا و روش آموزش مناسب با آن نیز مشخص نخواهد شد (عزیزی و مختاری، ۱۳۹۶). لذا آموزش کارآفرینی در مقاطع

ابتدایی و متوسطه اغلب با تغییر در محتوای آموزشی همراه است و در سراسر جهان علاقه روزافزون نسبت به معرفی آموزش کارآفرینی در سطوح آموزش رسمی دیده می‌شود (ساگار، ۲۰۱۵).

بنابراین با توجه به نقش مثبت آموزش کارآفرینی می‌توان گفت که در شرایط کنونی آموزش کارآفرینی جای خود را نه تنها در بستر دانشگاه بلکه در دوره‌های تحصیلی از ابتدایی تا دبیرستان باز کرده است. لذا آموزش و پرورش به‌عنوان بزرگترین سازمان متولی تربیت نسل آینده با داشتن ویژگی‌هایی چون پوشش تحصیلی وسیع، حضور دانش‌آموزان به مدت طولانی جهت آموزش، در اختیار داشتن نسل آینده در شرایط مناسب برای یادگیری اصول و مفاهیم می‌تواند نقش حیاتی در پرورش، ترویج و آموزش این ویژگی‌ها در دانش‌آموزان داشته باشد. علی‌رغم برنامه‌ها و تحقیقات اخیر که در بیشتر کشورهای دنیا درخصوص اهمیت آموزش کارآفرینی در مقطع ابتدایی داشته‌اند، برنامه‌های آموزشی مدارس ابتدایی در کشور ما نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای مربوط به پرورش دانش‌آموزان کارآفرین باشد (مرادی پردنجانی و دیگران، ۱۳۹۸).

بیان مسأله

اگرچه در دو دهه گذشته تحولات قابل توجهی در ساختار و عملکرد سیستم آموزشی ایران صورت گرفته است، و موضوع آموزش کارآفرینی در نظام آموزش و پرورش کشور ما نیز مطرح شد، ولی نتایج مطالعات نشان می‌دهد که هنوز مشکلات زیادی در این زمینه وجود دارد از جمله: پایین بودن سرمایه‌گذاری برای آموزش کارآفرینی، عدم توجه به ابعاد مختلف توسعه و آموزش کارآفرینی، توجه کم به آموزش عملی، عدم تطابق محتوای برنامه های درسی با شرایط و نیازهای بازار کار (حقیقی و دیگران، ۲۰۱۸). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که برنامه‌های آموزشی مدارس ابتدایی کشور نمی‌توانند پاسخگوی نیازهای توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان این دوره تحصیلی باشند، و همچنین خلاء مطالعاتی و دانش سازمان یافته در حوزه آموزش کارآفرینی کودکان و نبود برنامه‌های جامع و مدون در نظام آموزش و پرورش در این خصوص از مهم‌ترین مسائل و مشکلات آموزش کارآفرینی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی می‌باشند (مرادی و دیگران، ۱۳۹۷). در صورتی که آموزش کارآفرینی به‌عنوان یکی از اساسی ترین فعالیت‌ها در نظام آموزشی کشورهای پیشرفته تبدیل شده است (مرتضی نژاد و دیگران، ۱۳۹۶). این توجه در حد تدوین استراتژی

3. Ratten, & Jones

4. Shapero

1. Atmojo

2. Wiklund

است. بررسی و مستندسازی مسائل و مشکلاتی که این برنامه جدید در عرصه های مختلف با آن مواجه است، ضمن اینکه تصویری روشن از واقعیات اجرایی آن ارائه می دهد، می تواند داده ها و اطلاعات لازم را جهت اعمال اصلاحات و تغییرات مورد نیاز در این برنامه جدید را فراهم نماید. در واقع در ساختار جدید نظام آموزشی، پایه ششم به عنوان سال پایانی دوره ابتدایی با ارائه ی دروسی همچون تفکر و پژوهش و کار و فناوری تلاش می کند تا دانش آموزان را واجد مهارت ها و آمادگی های لازم برای ورود به دوره اول متوسطه کند. بنابراین با توجه به موارد مطرح شده، پژوهش حاضر به دنبال ارائه راهبردهای مؤثر بر توسعه توانمندی های کارآفرینی در مدارس ابتدایی می باشد.

پیشینه پژوهش

در پژوهشی که توسط نادری و همکاران (۱۳۹۸)، با عنوان (تحلیل موانع آموزش اثربخش درس کارگاه کارآفرینی و تولید) با روش کیفی گراند تئوری و هم چنین روش توصیفی-پیمایشی انجام شد به این نتیجه رسیدند که اساسی ترین عواملی که باعث کاهش اثربخشی درس کارآفرینی می شود شامل: ضعف موجود در ساختارهای کارآفرینانه کشور، ضعف ساختار مدیریتی آموزش و پرورش، ضعف موجود در برنامه ریزی آموزشی، کمبود نیروی متخصص کارآفرینی، ضعف موجود در محتوای کتاب های درسی و عدم آشنایی مدیران و مشاوران مدارس با ماهیت آموزش کارآفرینی می باشد. زنگنه و همکاران (۱۳۹۸)، با موضوع (نگرش معلمان به روش های یاددهی-یادگیری آموزش کارآفرینی در دوره ابتدایی) پژوهشی انجام دادند. هدف این پژوهش مطالعه نگرش معلمان به روش های یاددهی- یادگیری آموزش کارآفرینی در دوره ابتدایی بود. در پایان نتیجه این پژوهش نشان داد که معلمان یکی از مهم ترین عوامل مؤثر بر آموزش کارآفرینی در دوره ابتدایی بوده و به دلیل ایفای نقش خاص خود طی تدریس، چنانچه از نگرش و بینش خوبی نسبت به کارآفرینی برخوردار باشند، می توانند با ادغام آن با راهبردها و روش های یاددهی- یادگیری در کلاس، در پرورش افرادی خلاق و دارای روحیه و نگرش کارآفرینی بسیار تسهیل گر باشند. طغریایی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهش خویش تحت عنوان (طراحی الگوی آموزش کارآفرینانه در مدارس) ابعاد و مؤلفه های آموزش کارآفرینانه را شناسایی نمودند و به این نتایج دست یافتند: دانش آموزان باید در محیط های واقعی یادگیری قرار بگیرند و آنها به واسطه آموزش های کارآفرینانه یاد می گیرند که با شناسایی استعدادها و توانایی های خود بتوانند سبک های جدید ایجاد کنند و نوآوری

ها، سیاست ها و برنامه های عملی جهت بسط روحیه و رفتار کارآفرینانه، آموزش و مشاوره، ایجاد فضای مناسب- تری برای فعالیت کارآفرینان در عرصه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، رفیع موانع و تسهیل دست یابی آنها به بازارهای جهانی بوده و نتایج قابل توجهی نیز در پی داشته است (روشن نیا و دیگران، ۱۳۹۴). چنانچه در اواخر دهه ۱۹۷۰ در بسیاری از کشورهای پیشرفته به علت تغییر در ارزش ها و گرایشات جوامع و تغییرات جمعیت شناختی، موجی از کسب و کارهای کوچک و افراد خوداشتغال بوجود آمد (ممیز و همکاران، ۱۳۹۲).

به همین جهت سالیان متمادیست که اهمیت کارآفرینی در رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف جهان و ضرورت پرداختن به آن در نظام آموزش و پرورش بصورت یک واقعیت اجتناب ناپذیر مورد تأیید و تأکید قرار گرفته است و سه دلیل مهم کشورها برای توجه به کارآفرینی، تولید ثروت، توسعه فناوری و اشتغال مولد است. همچنین آموزش کارآفرینی جزو برنامه هایی است که هدفش بهبود مهارت های غیرشناختی می باشد. در این برنامه دانش آموزان یاد می گیرند که تئوری را به عمل تبدیل کنند. دانش آموزانی که در این برنامه ها شرکت می کنند، مهارت هایی مانند اعتماد به نفس، انگیزه، نوآوری و همکاری با گروه را یاد می گیرند (برونلو و شولتر^۱، ۲۰۱۱).

در این راستا و با توجه به این مسائل، هدف اصلی این پژوهش طراحی مدل توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی است. برای دستیابی به این هدف ابتدا این موضوع مطرح می شود آنچه توجه خاصی به آموزش نظام مند و صحیح کارآفرینانه را ضرورت می بخشد، توجه به آمار و ارقام دیده بان جهانی کارآفرینی در تبدیل آموزش به کارآفرینی است که ایران بین کشورهای حوزه خاورمیانه رتبه هشتم را دارد. این در حالی است که میانگین تبدیل آموزش به کارآفرینی در میان زنان دارای تحصیلات زیر متوسطه در ایران، رتبه ی یکی مانده به آخر و قبل از فلسطین است. با توجه به تحلیل این آمار، کشور ایران بین ۶۰ کشور عضو رتبه ۳۲ را از لحاظ تبدیل آموزش به کارآفرینی دارد و در مقایسه با میانگین، تبدیل آموزش قبل از متوسطه به کارآفرینی ایران نسبت به میانگین جهانی در رتبه پایین تری است (طغریایی و همکاران، ۱۳۹۸). به منظور افزایش اثربخشی آموزش کارآفرینی، لازم است که عوامل مؤثر بر آموزش کارآفرینی مورد تحلیل قرار گیرند و بهبود یابند (بیون و همکاران، ۲۰۱۸). در این راستا اجرای نظام آموزشی جدید و قرارگرفتن پایه ششم در قالب و چارچوب دوره ابتدایی را باید یکی از مهم ترین تغییراتی دانست که طی چند سال اخیر در نظام آموزش و پرورش رخ داده

¹ Brunello & Schlotter

کارآفرینی شرکت کردند. در این پژوهش توسعه مهارت‌های کارآفرینی غیرشناختی، مهارت‌های کارآفرینی شناختی و اهداف کارآفرین شدن مورد ارزیابی قرار گرفت. یافته‌های این تحقیق تأیید کردند که اواخر دوران کودکی دوره مناسبی برای توسعه خودکارآمدی می‌باشد و سطح مهارت‌های کارآفرینی دانش آموزان به میزان زیادی افزایش یافت. اما مهارت‌های شناختی و اهداف کارآفرینی آن‌ها تغییری نکردند. جفری و وایروان^۲ (۲۰۱۸)، در پژوهشی تحت عنوان (درونی سازی روح کارآفرینی در آموزش دوران کودکی از طریق بازی‌های سنتی) با استفاده از رویکرد سیستماتیک، به این نتیجه رسید که این بازی‌ها برای درونی کردن روحیه کارآفرینی در کودکان تأثیر مثبت دارند.

فرهنگ‌مهر و همکاران^۳ (۲۰۱۶)، در پژوهشی تحت عنوان «پیش‌بینی انگیزه کارآفرینی در میان دانشجویان: نقش آموزش کارآفرینی» به دنبال درک عوامل اصلی انگیزش کارآفرینی در بین دانشجویان بودند. علاوه بر این آنها این دو پرسش را مطرح ساختند که آیا آموزش کارآفرینی اثر تعدیل‌کننده‌ای در بهبود تأثیر پایگاه دانش دارد و آیا توانش‌های کارآفرینی اثر تعدیل‌گری بر انگیزه کارآفرینی دارد. آنها دریافتند که توانش‌های کارآفرینی هرچند پیش‌بینی کننده انگیزه کارآفرینی است، اما این امر در مورد پایگاه دانش صدق نمی‌کند. علاوه بر این یافته‌های این پژوهش نشان داد که آموزش کارآفرینی تأثیری در انگیزه دانشجویان جهت کارآفرین شدن ندارد. این یافته‌ها حاکی از آن است که برای رشد انگیزه کارآفرینی، آموزش و پرورش می‌بایست با تکیه بر بعد عاطفی و تفکر انتقادی بر توسعه مهارت‌های اجتماعی و روانشناختی دانشجویان کارآفرین تأکید کند. کریستیانی^۴ و همکاران (۲۰۱۵)، طی پژوهش خویش با عنوان «توسعه مدل یادگیری کارآفرینی در دوران کودکی» به این نتیجه دست یافتند که ارزش‌هایی که از طریق یادگیری کارآفرینی در دوران کودکی اهمیت می‌یابند عبارتند از: استقلال، مسئولیت‌پذیری، مراقبت از محیط، اعتماد به نفس، همکاری با یکدیگر، صداقت، انضباط و تسلیم‌ناپذیری. همچنین در این تحقیق ۹۰/۷۹٪ والدین موافق بودن که از سنین پایین باید به یادگیری کارآفرینی اقدام نمود و ۹/۲۱٪ آن‌ها موافق نبودند.

وستد و سولسویک^۵ (۲۰۱۶) در پژوهشی تحت عنوان «آموزش کارآفرینی و قصد کارآفرینی: آیا دانشجویان دختر بهره‌مند می‌شوند» به بررسی ارتباط بین مشارکت آموزش کارآفرینی، هشیاری و مهارت‌های ریسک‌پذیری و شدت قصد کارآفرینی جهت بدل شدن به کارآفرین پرداختند. در این پژوهش

داشته باشند. در نهایت خلق ارزش جدید، تربیت دانش - آموز خلاق، نوآور و چند بعدی و پرورش دانش آموز توانمند دارای مهارت، به عنوان پیامدها و نتایج آموزش کارآفرینانه در مدارس شناسایی شدند. عسکری‌فرد و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان (ارائه الگوی آموزشی توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان با میانجی‌گری ویژگی‌های شخصیتی) ارائه دادند. یافته‌های پژوهش نشان دادند رویکرد مدیریت مشارکتی در برنامه‌های مدرسه، الگوسازی برای دانش آموز، تشویق هدفمند و برقراری رابطه احساسی مثبت با دانش‌آموزان، در کنار فعالیت‌هایی از قبیل هنرهای آوایی و نمایشی، بازی‌های آموزشی و تقلیدی و پرورش مهارت‌های ارتباط کلامی، اثرگذاری معناداری بر ویژگی‌های شخصیتی و رشد توانمندی‌های کارآفرینانه در دانش‌آموزان دارد. بهمنی و همکاران (۱۳۹۸)، در تحقیقی تحت عنوان (مطالعه تطبیقی آموزش کارآفرینی مقطع ابتدایی در کشورهای منتخب و ارائه الگو برای ایران) دریافتند که برنامه آموزش کارآفرینی مقطع ابتدایی در کشورهای مختلف به یکی از دو صورت بسته‌های آموزشی و یا تلفیق مفاهیم کارآفرینی با سایر دروس ارائه می‌شود. همچنین یافته‌ها نشان دادند که آموزش این مفاهیم در نهایت باعث توسعه ویژگی‌ها و قابلیت‌هایی مانند: خلاقیت، ایجاد روحیه کسب و کار، استقلال و توسعه نگرش دانش‌آموزان در خصوص کارآفرینی می‌گردد. از دیگر نتایج این تحقیق تأکید بر برنامه آموزش کارآفرینی بر شیوه‌های تدریس فعال است، چنانچه عمده روش‌های تدریس شامل یادگیری از طریق تجربه و عمل، ایفای نقش، بازدید و بحث گروهی بوده است. بهمنی و دیگران (۱۳۹۶)، طی پژوهشی تحت عنوان (آموزش کارآفرینی در مقطع ابتدایی با هدف تقویت نگرش کارآفرینانه) با هدف شناسایی مفاهیم قابل آموزش کارآفرینی به منظور تقویت نگرش کارآفرینانه در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، دریافتند که مفاهیم قابل آموزش در هر یک از پنج بعد نگرش کارآفرینانه شامل میل به موفقیت، کنترل شخصی، خلاقیت و نوآوری، عزت نفس و تشخیص و بهره‌برداری از فرصت‌ها هستند. در این پژوهش از روش کیفی و مصاحبه نیمه- ساختاریافته با خبرگان دانشگاهی آشنا با کارآفرینی و فعال در حوزه آموزش کارآفرینی کودک استفاده گردید. هسی^۱ (۲۰۱۶)، تحقیقی تحت عنوان (اثر بخشی آموزش کارآفرینی در مقطع دبستان) اجرا نمود. این پژوهش برای شناسایی اهداف مناسب و مرتبط که باید از طریق فعالیت‌های کارآفرینانه با هدف قرار دادن کودکان دبستانی اجرا گردید. این کودکان در یک برنامه آموزش

⁴ Christiani

⁵ Paul Westhead, Marina Z Solesvik

¹ Hassi

² Jefri & Wirawan

³ Mino Farhangmehr, Paulo Gonçalves & Maria Sarmento

دانشجویان شرکت کننده در مقیاس مدل های آموزش کارآفرینی با دانشجویان مهندسی که از چنین برنامه هایی حذف شده بودند، مقایسه شدند. تجزیه و تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی نشان داد که دانشجویان شرکت کننده در آموزش کارآفرینی انگیزه بالایی جهت بدل شدن به یک کارآفرین داشتند. با این حال آموزش کارآفرینی در این طرح، مزایای یکسانی برای همه دانشجویان نداشت. زنان به طور معنی داری شدت قصد کمی برای بدل شدن به کارآفرین داشتند.

اممی و همکاران^۱ (۲۰۱۳)، در پژوهشی تحت عنوان «نقش معلمان آموزش عالی در توسعه آموزش کارآفرینی در مدارس ابتدایی» به بررسی نقش این معلمان در توسعه این نوع از آموزش در مدارس ابتدایی پرداختند. نتایج آنها نشان داد که کارآموزی نقش به سزایی در بهبود اعتماد به نفس دانش آموزان دارد. سوريامان و کاربونو^۲ (۲۰۱۷)، طی تحقیقات خود با عنوان (پیشرفت در مدارس ابتدایی براساس آموزش کارآفرینی) به این نتیجه دست یافتند که شاخص های تدوین شده در برنامه درسی کارآفرینی شامل این ارزش ها می باشد: خلاقیت، ابتکار، استقلال، جرأت ریسک پذیری و توانایی دیدن فرصت ها. براساس نتایج این تحقیق مدارس ابتدایی باید دارای یک عامل حمایتی براساس آموزش کارآفرینی باشند. همچنین در اجرای فعالیت های یادگیری، معلمان باید با دقت عمل کنند و استراتژی های یادگیری در آموزش کارآفرینی را در نظر بگیرند.

مبانی نظری پژوهش

در حال حاضر کاربرد واژه کارآفرینی بسیار گسترده شده و بر همگان آشکار است که کارآفرینی فقط محدود به حوزه کسب و کار نبوده بلکه در زمینه های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی مطرح شده است و تعاریف جامع تری از کارآفرینی ارائه شده است که در آن فقط اشتغال زایی یا کسب و کار مطرح نیست بلکه افزایش بهبود و توسعه نگرش ها، مهارت ها و توانایی های افراد مدنظر می باشد تا جایی که بعضی آن را به عنوان یک شیوه زندگی تعریف کرده (مک کلند^۳، ۱۹۶۱) و بعضی آن را با خلاقیت و نوآوری همزاد دانسته اند (دراکر^۴، ۱۹۸۵).

آموزش کارآفرینی یکی از مبدل های تنظیم آموزشی با راه- حل های علمی، آزمون تجربه کلاسی و برنامه های میان رشته ای است. فرایند رفتارهای کارآفرینانه شامل داشتن تمایل، در جستجوی فرصت بودن، خودکارآمدی، توانایی های شخصی و

درک فرهنگ مشارکت اجتماعی می باشد (لندستروم و هاریچی، ۲۰۱۸). واژه کارآفرینی^۵ در سال ۱۸۴۸ توسط استوارت میل^۶ از فرانسه به زبان انگلیسی ترجمه شد. او وظایف کارآفرین را شامل هدایت، نظارت و خطرپذیری می دانست و عامل اخیر را به منزله عامل متمایز کننده مدیر و کارآفرین در نظر گرفت (احمدپور داریانی، ۱۳۸۷). این واژه معادل کلمه فرانسوی Entreprenre به معنای «متعهد شدن» (معادل under take در زبان انگلیسی می باشد (عبداللهی، ۱۳۹۰). این مفهوم برای اولین بار از سوی ریچارد کانتیلون^۷ به کار رفت و بعدها توسط یک اقتصاددان فرانسوی به نام جی. بی سای^۸ در اوایل دهه ۱۸۰۰ رواج یافت، بعداً این مفهوم در مورد افرادی که منابع اقتصادی را از سطحی پایین به سطوح بالاتر و به سمت بهره وری و تولید بیشتر روانه می کند، به کار رفت (عبداللهی، ۱۳۹۰). در تعریفی جامع، کارآفرینی به صورت یک فرایند حاوی تغییر و تحولات خلاق و ابتکارآمیز می باشد که به ایجاد یک کسب و کار جدید منجر می شود (روشن، ۱۳۹۱). از نظر شان و ونکارتامان^۹ (۲۰۰۰) کارآفرینی فرایندی است که فرصت های جدید ایجاد کالا و خدمات، کشف، ارزیابی و بهره برداری می شود. به عبارت دیگر فرایند توسعه و بهره برداری از فرصت های تجاری جدید کارآفرینی نامیده می شود (روشن، ۱۳۹۱).

بنابر تعریف واژه نامه دانشگاهی وبستر: کارآفرینی عبارت است از فرایند ایجاد ارزش از راه تشکیل مجموعه منحصر بفردی از منابع به منظور بهره گیری از فرصت ها است. علیرغم اینکه بنابر نظر پژوهشگران، کارآفرینی مبنای تمام پیشرفت های بشری بوده و با وجود تعاریف زیاد از کارآفرینی توافق عمومی درباره معنا و مفهوم آن در سطح بین المللی وجود ندارد، زیرا این مفهوم ریشه در تفکر و سطح تجزیه و تحلیل افراد به رویکردها و مکاتب مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، روان شناسی و جمعیت شناسی دارد.

مدل مفهومی و سؤالات تحقیق

مدل تحلیلی پژوهش متغیرها، ابعاد و رابطه آن ها را به گونه ای منسجم نشان می دهد و اساس کار پژوهشی را تشکیل می دهد. هدف پژوهش حاضر «طراحی مدل توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی» می باشد. در این پژوهش از مدل داده بنیاد استفاده گردیده است.

⁶ Storat mil

⁷ Richard Cantillon

⁸ J. B. Say

⁹ Shane & Venkataraman

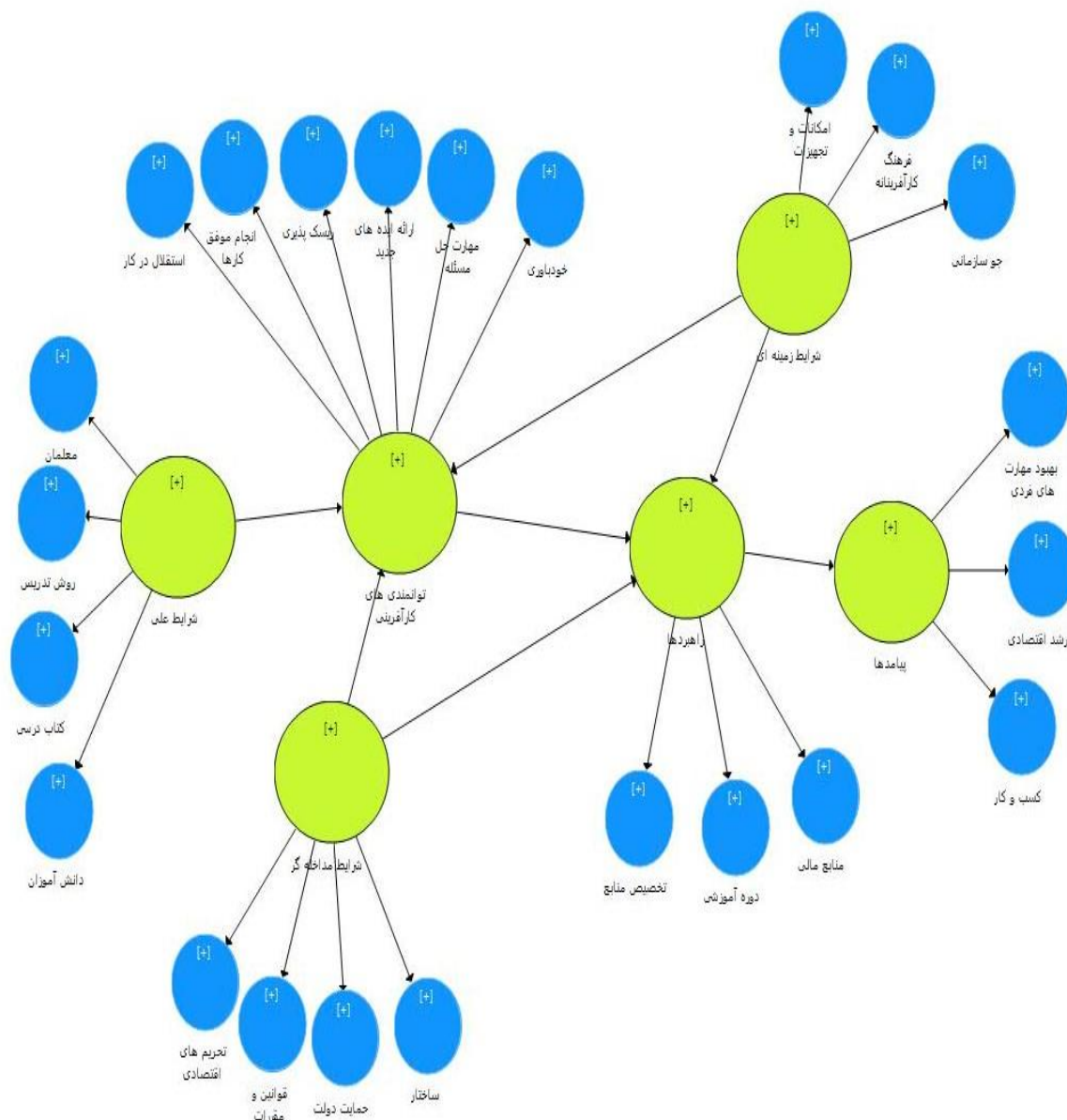
¹ Ememe, Ezeh, & Ekemezie

² Suryaman

³ Mac kland

⁴ Dracer

⁵ Entrepreneurship

نمودار شماره (۱): مدل تحلیلی پژوهش

که بر اساس روش نمونه گیری تصادفی ساده ۲۵۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. به منظور سنجش متغیرهای مورد استفاده در پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته توسعه توانمندی های کارآفرینی به تعداد ۷۳ گویه استفاده گردید. عمده ترین روش جمع آوری اطلاعات در پژوهش حاضر، تحقیق میدانی و جمع آوری داده ها از طریق پرسشنامه می باشد. برای اندازه گیری مفاهیم در تحقیقات اجتماعی ابزارهای متفاوتی از جمله: مصاحبه، مشاهده و پرسشنامه وجود دارد که هر کدام با توجه

روش تحقیق

به طور کلی این تحقیق از نظر هدف کاربردی، از نظر ماهیت ترکیبی (کیفی - کمی) می باشد و از نظر شیوه جمع آوری داده ها اسنادی و میدانی، از نظر تکنیک های تجزیه و تحلیل کیفی - کمی می باشد. جامعه آماری مورد نظر در این تحقیق را کلیه مدیران، معاونان، کارشناسان و معلمان مقطع ابتدایی اداره آموزش و پرورش در شهر بندرماهشهر تشکیل می دهد که بر اساس آخرین آمار و اطلاعات تعداد این اعضا ۷۵۴ نفر می باشد

می توان گفت توزیع مربوط به متغیرها وضعیت نرمالی داشته است و در صورت رد فرض صفر متغیرها از توزیع نرمالی برخوردار نیستند. آزمون نیکویی برازش کالموگراف-اسمیرنف نشان داد که بعضی از توزیع داده های پژوهش، از توزیع نرمالی برخوردار هستند. اعتبار و روایی پژوهش حاضر از طریق چک کردن به وسیله مشارکت کنندگان، خود انتقادی و تعریف مجدد وضع موجود در طول تمامی فرآیند تحقیق بکار گرفته شده است. جهت پایایی پرسشنامه نیز از فرمول آلفای کرونباخ استفاده شده، که مقدار آن برابر با ۰/۷۸۱ بدست آمد. برای بررسی پایایی مدل از دو معیار پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ استفاده شد. میزان این دو معیار باید بالاتر از ۰/۷۰ باشد. همان طور که در جدول ۲ مشخص است، پایایی ترکیبی (p دلویلن- گلدستاین) و آلفای کرونباخ تمامی مؤلفه های مربوط به متغیرهای پژوهش بالاتر از ۰/۷۰ است، لذا پایایی مدل اندازه گیری مورد تأیید قرار می گیرد.

جدول (۲): مقادیر پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ برای مدل اندازه گیری متغیرهای پژوهش

عوامل	متغیر	AVE	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
شرایط علی	معلمان	۰/۶۶۴	۰/۸۵۵	۰/۷۴۸
	روش تدریس	۰/۵۶۶	۰/۸۳۹	۰/۷۴۵
	کتاب درسی	۰/۵۳۳	۰/۸۲۰	۰/۷۰۵
	دانش آموزان	۰/۵۷۹	۰/۸۰۵	۰/۷۰۰
شرایط زمینه ای	امکانات و تجهیزات	۰/۶۸۸	۰/۸۶۸	۰/۷۷۳
	فرهنگ کارآفرینانه	۰/۶۵۵	۰/۸۵۰	۰/۷۳۴
	جو سازمانی	۰/۵۸۲	۰/۸۰۴	۰/۷۴۰
شرایط مداخله ای	تحریم های اقتصادی	۰/۷۶۶	۰/۸۶۷	۰/۷۳۱
	قوانین و مقررات	۰/۷۱۰	۰/۸۳۰	۰/۷۲۵
	حمایت دولت	۰/۶۱۱	۰/۸۲۴	۰/۷۰۴
	ساختار	۰/۵۸۰	۰/۸۰۶	۰/۷۰۱
راهبردها	تخصیص منابع	۰/۵۴۳	۰/۸۲۵	۰/۷۱۸
	دوره آموزشی	۰/۵۴۰	۰/۷۷۷	۰/۷۰۰
	منابع مالی	۰/۶۴۱	۰/۸۴۳	۰/۷۲۳
مقوله اصلی	استقلال در کار	۰/۶۱۴	۰/۸۲۷	۰/۷۱۷
	انجام موفق کارها	۰/۶۳۲	۰/۸۳۶	۰/۷۰۲

به ماهیت و نوع روش مورد استفاده قرار می گیرند. در این تحقیق نیز به اقتضای اهداف و سؤالات، از پرسشنامه محقق ساخته (برای داده های کمی) برای اندازه گیری مفاهیم و متغیرها استفاده شده است.

جدول (۱): گویه های پرسشنامه

عوامل	متغیر	گویه ها
شرایط علی	معلمان	۱ تا ۳
	روش تدریس	۴ تا ۷
	کتاب درسی	۸ تا ۱۱
	دانش آموزان	۱۲ تا ۱۴
شرایط زمینه ای	امکانات و تجهیزات	۱۵ تا ۱۷
	فرهنگ کارآفرینانه	۱۸ تا ۲۰
	جو سازمانی	۲۱ تا ۲۳
شرایط مداخله ای	تحریم های اقتصادی	۲۴ تا ۲۵
	قوانین و مقررات	۲۶ تا ۲۸
	حمایت دولت	۲۹ تا ۳۱
	ساختار	۳۲ تا ۳۴
راهبردها	تخصیص منابع	۳۵ تا ۳۸
	دوره آموزشی	۳۹ تا ۴۱
	منابع مالی	۴۲ تا ۴۴
مقوله اصلی	استقلال در کار	۴۵ تا ۴۷
	انجام موفق کارها	۴۸ تا ۵۰
	ریسک پذیری	۵۱ تا ۵۳
	ارائه ایده های جدید	۵۴ تا ۵۶
	مهارت حل مسئله	۵۷ تا ۵۹
	خودباوری	۶۰ تا ۶۲
پیامدها	بهبود مهارت های فردی	۶۳ تا ۶۷
	رشد اقتصادی	۶۸ تا ۷۰
	کسب و کار	۷۱ تا ۷۳

تجزیه و تحلیل داده های حاصل از این پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری spss 24 و Smart PLS در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی انجام شد. در بخش آمار توصیفی مشخصه های آماری مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از آزمون مدل معادلات ساختاری استفاده شد.

یافته های پژوهش

جهت نرمال بودن توزیع فراوانی متغیرهای پژوهش از آزمون نیکویی برازش کالموگراف-اسمیرنف استفاده شد، تا نرمال بودن توزیع آن مشخص گردد. براین اساس، اگر فرض صفر رد نشود،

با توجه به این که R^2 ، $0/370$ ، $0/691$ ، $0/448$ ، $0/312$ و $0/287$ است، می توان گفت که در سطح متوسط به بالا قرار دارد. آزمون Q^2 بیان می کند که آیا کیفیت پیش بینی ما برای رد و یا تأیید فرضیه های بالا هست یا نه، استاندارد این مقدار به شرح زیر است:

این مقدار $0/2$ ضعیف، $0/15$ متوسط و $0/35$ قوی است. با توجه به نتایج این پژوهش، کیفیت پیش بینی فرضیه های پژوهش تأثیر می گذارد، در حد متوسط است. حال برای تأیید کیفیت مدل به سراغ آزمون Gof می رویم. استاندارد این مقدار به این شرح است: این مقدار $0/1$ ضعیف، $0/15$ متوسط و $0/35$ قوی است. با توجه به نتایج این پژوهش ($0/521$)، کیفیت کلی مدل، در حد قوی است.

سوال (۱): آیا شرایط علی (معلم، روش تدریس، کتاب درسی، دانش آموزان) بر توسعه توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی تأثیر دارد؟

این سوال پژوهش تاثیر شرایط علی (معلم، روش تدریس، کتاب درسی، دانش آموزان) بر توسعه توانمندی های کارآفرینی را آزمون می کند. طبق آماره t که در خارج از بازه زمانی $1/96-1$ و $1/96$ می باشد (مقدار t ی برای هر یک از متغیرها، به ترتیب برابر $2/284$ ، $2/800$ ، $2/1020$ و $5/564$)، شرایط علی (معلم، روش تدریس، کتاب درسی، دانش آموزان) بر توسعه توانمندی های کارآفرینی در سطح اطمینان 99 درصد تأثیر مثبت و معنی داری دارد. مقدار به دست آمده برای هر یک از متغیرها به ترتیب برابر با ($0/140$ ، $0/190$ ، $0/140$ و $0/299$) می باشد.

جدول (۴): ضرایب مسیر و آماره t (تأثیر شرایط علی (معلم، روش تدریس، کتاب درسی، دانش آموزان) بر توسعه توانمندی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی در شهرستان بندر ماهشهر)

اثر سازه	به سازه (تأثیر مستقیم)	ضریب مسیر	مقدار t	سطح معنی داری
معلم	توسعه توانمندی های کارآفرینی	$0/140$	$2/284$	$0/036$
روش تدریس	توسعه توانمندی های کارآفرینی	$0/190$	$2/800$	$0/000$
کتاب درسی	توسعه توانمندی های کارآفرینی	1400	$2/020$	$0/041$

آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	AVE	متغیر	عوامل
$0/728$	$0/851$	$0/656$	ریسک پذیری	
$0/759$	$0/835$	$0/513$	ارائه ایده های جدید	
$0/805$	$0/813$	$0/593$	مهارت حل مسئله	
$0/757$	$0/860$	$0/673$	خودباوری	
$0/752$	$0/835$	$0/504$	بهبود مهارت های فردی	پیامدها
$0/717$	$0/841$	$0/639$	رشد اقتصادی	
$0/702$	$0/795$	$0/563$	کسب و کار	

جدول (۳): نتایج ضریب مسیر و معناداری و کیفیت مدل تأثیر متغیرهای پژوهش بر همدیگر

اثر سازه	به سازه (تأثیر مستقیم)	R^2	ارتباط پیش بین (Q^2)	آزمون کیفیت کلی مدل
معلم	توانمندی های کارآفرینی	$0/370$	$0/142$	$0/521$
روش تدریس	توانمندی های کارآفرینی			
کتاب درسی	توانمندی های کارآفرینی			
دانش آموزان	توانمندی های کارآفرینی			
توانمندی های کارآفرینی	راهبردها	$0/691$	$0/315$	
امکانات و تجهیزات	راهبردها			
فرهنگ کارآفرینانه	راهبردها			
جو سازمانی	راهبردها			
تحریم های اقتصادی	راهبردها			
قوانین و مقررات	راهبردها			
حمایت دولت	راهبردها			
ساختار	راهبردها			
راهبردها	بهبود مهارت های فردی	$0/448$	$0/231$	
راهبردها	رشد اقتصادی	$0/312$	$0/113$	
راهبردها	کسب و کار	$0/287$	$0/105$	

برابر با (۰/۰۰۴، ۰/۱۵۲، ۰/۱۰۴ و ۰/۱۷۰) می باشد. تأثیر تحریم های اقتصادی بر راهبردها معنی دار نشد.

جدول (۶): ضرایب مسیر و آماره ی t (تأثیر شرایط مداخله گر (تحریم های اقتصادی، قوانین و مقررات، حمایت دولت، ساختار) بر راهبردهای توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی)

اثر سازه	به سازه (تأثیر مستقیم)	ضریب مسیر	مقدار t	سطح معنی داری
تحریم های اقتصادی	راهبردها	۰/۰۰۴	۰/۱۰۰	۰/۰۰۰
قوانین و مقررات	راهبردها	۰/۱۵۲	۳/۵۰۳	۰/۰۰۰
حمایت دولت	راهبردها	۰/۱۰۴	۲/۱۸۴	۰/۰۰۰
ساختار	راهبردها	۰/۱۷۰	۴/۰۵۹	۰/۰۰۰

سوال (۴): آیا توسعه توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی بر راهبردها تأثیر دارد؟

این سؤال پژوهش تأثیر توسعه توانمندی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی بر راهبردها را می سنجد. طبق آماره t که در خارج از بازه زمانی ۱/۹۶- و ۱/۹۶ می باشد (مقدار تی برای هر یک از متغیرها، به ترتیب برابر ۶/۶۹۰)، توسعه توانمندی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی بر راهبردها در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر مثبت و معنی داری دارد. مقدار به دست آمده برای هر یک از متغیرها به ترتیب برابر با (۰/۳۷۳) می باشد.

جدول (۷): ضرایب مسیر و آماره ی t (تأثیر توسعه توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی بر راهبردها)

اثر سازه	به سازه (تأثیر مستقیم)	ضریب مسیر	مقدار t	سطح معنی داری
توسعه توانمندی های کارآفرینی	راهبردها	۰/۳۷۳	۶/۶۹۰	۰/۰۰۰

سوال (۵): آیا راهبردها بر پیامدهای توسعه توانایی های کارآفرینی دانش آموزان ابتدایی (بهبود مهارت های فردی، رشد اقتصادی، کسب و کار) تأثیر دارد؟

این سؤال پژوهش تأثیر راهبردها بر پیامدها (بهبود مهارت های فردی، رشد اقتصادی، کسب و کار) را آزمون می کند. طبق آماره t که در خارج از بازه زمانی ۱/۹۶- و ۱/۹۶ می باشد (مقدار

اثر سازه	به سازه (تأثیر مستقیم)	ضریب مسیر	مقدار t	سطح معنی داری
دانش آموزان	توسعه توانمندی های کارآفرینی	۰/۲۹۹	۵/۵۶۴	۰/۰۰۰

سوال (۲): آیا شرایط زمینه ای (امکانات و تجهیزات، فرهنگ کارآفرینانه، جو سازمانی) بر راهبردهای توانایی های کارآفرینی دانش آموزان مقطع ابتدایی تأثیر دارد؟

این سؤال پژوهش تأثیر شرایط زمینه ای (امکانات و تجهیزات، فرهنگ کارآفرینانه، جو سازمانی) بر راهبردها را آزمون می کند. طبق آماره t که در خارج از بازه زمانی ۱/۹۶- و ۱/۹۶ می باشد (مقدار تی برای هر یک از متغیرها، به ترتیب برابر ۲/۵۹۷، ۱/۱۰۱ و ۲/۸۴۱)، شرایط زمینه ای (امکانات و تجهیزات، فرهنگ کارآفرینانه، جو سازمانی) بر راهبردها در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر مثبت و معنی داری دارد. مقدار به دست آمده برای هر یک از متغیرها به ترتیب برابر با (۰/۱۱۱)، (۰/۰۴۴، ۰/۱۰۹) می باشد. هر چند تأثیر فرهنگ کارآفرینانه بر راهبردها معنی دار نیست.

جدول (۵): ضرایب مسیر و آماره ی t (تأثیر شرایط زمینه ای (امکانات و تجهیزات، فرهنگ کارآفرینانه، جو سازمانی) بر راهبردهای توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی)

اثر سازه	به سازه (تأثیر مستقیم)	ضریب مسیر	مقدار t	سطح معنی داری
امکانات و تجهیزات	راهبردها	۰/۱۱۱	۲/۵۹۷	۰/۰۰۰
فرهنگ کارآفرینانه	راهبردها	۰/۰۴۴	۱/۱۰۱	۰/۲۳۵
جو سازمانی	راهبردها	۰/۱۰۹	۲/۸۴۱	۰/۰۰۰

سوال (۳): آیا شرایط مداخله گر (تحریم های اقتصادی، قوانین و مقررات، حمایت دولت، ساختار) بر راهبردهای توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی تأثیر دارد؟

این سؤال پژوهش تأثیر شرایط مداخله گر (تحریم های اقتصادی، قوانین و مقررات، حمایت دولت، ساختار) بر راهبردها را آزمون می کند. طبق آماره t که در خارج از بازه زمانی ۱/۹۶- و ۱/۹۶ می باشد (مقدار تی برای هر یک از متغیرها، به ترتیب برابر با ۰/۱۰۰، ۳/۵۰۳، ۲/۱۸۴ و ۴/۰۵۹)، شرایط مداخله گر (تحریم های اقتصادی، قوانین و مقررات، حمایت دولت، ساختار) بر راهبردها در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر مثبت و معنی داری دارد. مقدار به دست آمده برای هر یک از متغیرها به ترتیب

آموز، تشویق هدفمند و برقراری رابطه احساسی مثبت با دانش-آموزان، در کنار فعالیت‌هایی از قبیل هنرهای آوایی و نمایشی، بازی‌های آموزشی و تقلیدی و پرورش مهارت‌های ارتباط کلامی، اثرگذاری معناداری بر رشد توانمندی‌های کارآفرینانه در دانش‌آموزان دارد.

برنامه درسی کارآفرینی نقش قابل توجهی در پرورش نیروی کار ماهر و خود اشتغال داشته و می‌تواند به عنوان یک راه میان‌بر در جهت توسعه سرمایه انسانی ایفای نقش نمایند و می‌تواند زمینه را برای پرورش روحیه ریسک‌پذیری افراد فراهم کند.

سوال (۲): آیا شرایط زمینه‌ای (امکانات و تجهیزات، فرهنگ کارآفرینانه، جو سازمانی) بر راهبردهای توانمندی‌های کارآفرینی تأثیر دارد؟

یافته تحقیق حاضر نشان داد که شرایط زمینه‌ای (امکانات و تجهیزات، فرهنگ کارآفرینانه، جو سازمانی) بر راهبردهای توانایی‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. این نتیجه با یافته‌های پیشین همخوانی و مطابقت دارد. نتایج با یافته‌های صمدی و شیرزادی اصفهانی (۱۳۸۵) همخوانی و مطابقت دارد که در پژوهشی نشان دادند که میان شاخص‌های جو سازمانی (صمیمیت، عدم جوشش، بازدارندگی) با روحیه کارآفرینی رابطه معناداری وجود دارد، اما میان سایر شاخص‌های جو سازمانی (روحیه، کناره‌گیری، نفوذ، تأکید بر تولید، مراعات) با روحیه کارآفرینی رابطه معنادار وجود ندارد. نتایج نیز با یافته‌های بهرام زاده و همکاران (۱۳۸۹)، همراستا می‌باشد که در تحقیقی نشان داد که شاخص‌های روحیه کارآفرینی (خلاقیت، عزت نفس، انگیزه پیشرفت، منبع کنترل درونی، آینده نگری و ریسک‌پذیری) در دانش‌آموزان از حد میانگین بالاتر است. هارتونو (۲۰۰۴) نه عامل درون دانشگاهی منابع انسانی، فرهنگ دانشگاهی، عوامل مدیریتی، عوامل مالی، عوامل علمی، فناوری، عوامل ساختاری، فرآیندهای دانشگاهی و امکانات و تجهیزات بر ایجاد نوآوری در دانشجویان مؤثرند.

سوال (۳): آیا شرایط مداخله‌گر (تحریم های اقتصادی، قوانین و مقررات، حمایت دولت، ساختار) بر راهبردهای توانایی های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی تأثیر دارد؟

یافته تحقیق حاضر نشان داد که شرایط مداخله‌گر (تحریم های اقتصادی، قوانین و مقررات، حمایت دولت، ساختار) بر راهبردهای توانایی-های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. این نتیجه با یافته‌های پیشین همخوانی و مطابقت دارد. هارتونو (۲۰۰۴) نه عامل درون

تی برای هر یک از متغیرها، به ترتیب برابر با ۲۰/۹۷۱، ۱۳/۸۹۹ و ۱۳/۰۳۸، راهبردها بر پیامدها (بهبود مهارت های فردی، رشد اقتصادی، کسب و کار) در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر مثبت و معنی داری دارد. مقدار به دست آمده برای هر یک از متغیرها به ترتیب برابر با (۰/۵۳۶ و ۰/۵۵۹ و ۰/۶۷۰) می‌باشد.

جدول (۸): ضرایب مسیر و آماره‌ی t (تأثیر راهبردها بر پیامدها، بهبود مهارت‌های فردی، رشد اقتصادی، کسب و کار)

اثر سازه	به سازه (تأثیر مستقیم)	ضریب مسیر	مقدار t	سطح معنی داری
راهبردها	بهبود مهارت های فردی	۰/۶۷۰	۲۰/۹۷۱	۰/۰۰۰
راهبردها	رشد اقتصادی	۰/۵۵۹	۱۳/۸۹۹	۰/۰۰۰
راهبردها	بهبود کسب و کار	۰/۵۳۶	۱۳/۰۳۸	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

سؤال (۱): آیا شرایط علی (معلمان، روش تدریس، کتاب درسی، دانش آموزان) بر توسعه توانایی‌های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی تأثیر دارد؟

یافته تحقیق حاضر نشان داد که شرایط علی (معلمان، روش تدریس، کتاب درسی، دانش آموزان) بر توسعه توانایی‌های کارآفرینی در دانش آموزان مقطع ابتدایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. این نتیجه با یافته‌های پیشین همخوانی و مطابقت دارد، و نتایج با یافته‌های نادری و همکاران (۱۳۹۸) همخوانی و مطابقت دارد که در پژوهشی نشان دادند که ضعف موجود در محتوای کتاب‌های درسی و عدم آشنایی مدیران و مشاوران مدارس با ماهیت آموزش کارآفرینی، تأمین معلم درس کارآفرینی به شیوه نامناسب، ضعف در استفاده از روش‌های مناسب ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان بر کارآفرینی تأثیر دارد. نتایج نیز با یافته‌های زنگنه و همکاران (۱۳۹۸) همراستا می‌باشد که در تحقیقی نشان داد که معلمانی یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر آموزش کارآفرینی در دوره ابتدایی بوده و به دلیل ایفای نقش خاص خود طی تدریس، چنانچه از نگرش و بینش خوبی نسبت به کارآفرینی برخوردار باشند، می‌توانند با ادغام آن با راهبردها و روش‌های یاددهی-یادگیری در کلاس، در پرورش افرادی خلاق و دارای روحیه و نگرش کارآفرینی بسیار تسهیل‌گر باشند. نتایج نیز با یافته‌های عسکری فرد و همکاران (۱۳۹۷)، همخوانی و مطابقت دارد که در پژوهشی نشان دادند که رویکرد مدیریت مشارکتی در برنامه‌های مدرسه، الگوسازی برای دانش-

روحیه کارآفرینی می‌باشد. نتایج بدست آمده از تحقیقات بر این امر دلالت دارند که آموزش‌های مهارتی توفیق قابل توجهی در پرورش نیروی کار ماهر و خود اشتغال داشته و می‌توانند به‌عنوان یک راه میانبر در جهت توسعه سرمایه انسانی ایفای نقش نمایند. با وجود این توفیقات بیشتر در تشکیل چنین سرمایه‌ای نیازمند توجه جدی‌تر به ابعاد انگیزشی، تجهیزات، آموزشی و ساختاری در این مراکز است.

پیشنهادهای کاربردی

- آموزش کارآفرینی باید به‌عنوان بخشی از همه موضوعات درسی در نظر گرفته شود نه به‌عنوان یک مفهوم مجزا، این امر شامل یادگیری در تمام زمینه‌های تحصیلی درسی می‌باشد که شامل: ترویج تفکر کارآفرینانه، رشد شخصیت، آموزش شهروندان مسئولیت پذیر و آموزش در زندگی روزمره دانش آموزان می‌شود.
- قوانین حمایت کننده نیز از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر روحیه کارآفرینی می‌باشد، در این راستا پیشنهاد می‌گردد که قوانینی مبنی بر حمایت از روحیه کارآفرینی در سازمان به تصویب برسد تا افراد بتوانند ایده‌های خود را بهتر ارائه دهند.
- برنامه‌های آموزشی باید به گونه‌ای برای دانش آموزان طراحی شود که منجر به تقویت روحیه کنترل پذیری در این افراد شود؛ به گونه‌ای که این کارآموزان احساس کنند که می‌توانند سرنوشت خود را تعیین کنند.
- باید امکانات و بودجه کافی به بخش‌های مختلف آموزش اختصاص داده شود. شرایط باید به گونه‌ای باشد که امکانات و بودجه کافی به بخش آموزش‌های مهارتی اختصاص داده شود و آموزش‌ها را در راستای تقویت روحیه کارآفرینی طراحی شود.
- با توجه به این که ارتباط نزدیک‌تر و بیشتر میان مراکز آموزش و پرورش و بنگاه‌های کسب و کارهای موفق در زمینه‌های تخصصی از اهمیت بالایی برخوردار است، لذا توصیه می‌شود که ارتباط میان مراکز آموزش و پرورش و این بنگاه‌ها بیشتر و نزدیک‌تر گردد و مراکز آموزش و پرورش زمینه را برای بازدید فراگیران از این مراکز و برگزاری سمینارها و همایش‌هایی با حضور این افراد فراهم نمایند.
- بهبود همکاری و تعامل بین وزارت آموزش و پرورش، وزارت کار و وزارتخانه‌ها و بخش‌های مسئول آموزش

دانشگاهی منابع انسانی، فرهنگ دانشگاهی، عوامل مدیریتی، عوامل مالی، عوامل علمی، فناوری، عوامل ساختاری، فرایندهای دانشگاهی و امکانات و تجهیزات بر ایجاد نوآوری در دانشجویان مؤثرند. از سوی دیگر، جهانیان (۱۳۸۹) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که ایجاد فرهنگ کارآفرینی، ایجاد مدیریت کارآفرین، توسعه آموزش کارآفرینی، ایجاد ساختار کارآفرینانه، تأمین منابع مالی کارآفرینانه در توسعه کارآفرینی تأثیر مثبت و معنی داری دارد. یکی از عواملی که منجر به کارآفرینی و نوآوری در یک سازمان می‌شود، محیطی است که سازمان در آن فعالیت می‌کند. زیرا سازمان با محیط پیرامون خود تعامل دارد و تأثیرات فراوانی از محیط می‌پذیرد. عموماً پیشرفت یک سازمان بستگی به تعهد در ایجاد ارتباط مناسب با محیط دارد.

سوال (۴): آیا توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی بر راهبردها تأثیر دارد؟

یافته تحقیق حاضر نشان داد که توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی بر راهبردهای توانمندسازی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. این نتیجه با یافته‌های پیشین همخوانی و مطابقت دارد. یکی از خصیصه‌های آموزش درس کارآفرینی، نوعی پرورش کارآفرین است، به این معنی که افراد پس از کسب مهارت و تخصص دانش فنی، قادر خواهند بود که فرصت‌های شغلی مناسبی را به دست آورند و یا در نهایت فرصت شغلی ایجاد نمایند. این گونه آموزش از نقش و تأثیرگذاری اقتصادی- اجتماعی مهمی برخوردار است چرا که معرف نوع مهمی از سرمایه گذاری در منابع انسانی است و با فراهم کردن زمینه‌های ارتقای دانش، نگرش‌ها و مهارت‌های مورد نیاز بازار کار و اشتغال در زمینه‌های مختلف به توسعه اقتصادی کمک می‌کند.

سوال (۵): آیا راهبردها بر پیامدها (بهبود مهارت‌های فردی، رشد اقتصادی، کسب و کار) تأثیر دارد؟

یافته تحقیق حاضر نشان داد که راهبردها بر پیامدهای (بهبود مهارت‌های فردی، رشد اقتصادی، کسب و کار) توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. این نتیجه با یافته‌های پیشین همخوانی و مطابقت دارد. نتایج پژوهش هم‌چنین هم‌راستا با یافته‌های قاسمی و اسدی (۱۳۸۹) می‌باشد که در پژوهشی نشان دادند که چهار عامل آموزشی، روانشناختی، ارتباطی و دانشگاهی در ایجاد روحیه کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی تأثیر دارند. نتایج حاصل از بررسی‌ها و مطالعات نمایانگر اهمیت نقش مراکز آموزشی در زمینه تشکیل سرمایه انسانی و نیز پرورش

- آموزان مقطع متوسطه شهر اهواز، مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۶(۱)، ۱۸۰-۱۵۱.
- ۵) بهمنی، ندا؛ آراستی، زهرا و حسینی، رسول. (۱۳۹۶). آموزش کارآفرینی در مقطع ابتدایی با هدف تقویت نگرش کارآفرینانه، نشریه توسعه کارآفرینی، دانشگاه تهران.
- ۶) بهمنی، ندا؛ آراستی، زهرا و حسینی، رسول. (۱۳۹۸). مطالعه تطبیقی آموزش کارآفرینی مقطع ابتدایی در کشورهای منتخب و ارائه الگو برای ایران، فصلنامه سیاست-های راهبردی و کلان، زمستان ۱۳۹۸، دوره ۷، شماره ۴.
- ۷) جهانیان، رمضان. (۱۳۸۹). بررسی راهکارهای توسعه کارآفرینی در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای دانشگاه آزاد اسلامی، نشریه تحقیقات مدیریت آموزشی، زمستان ۱۳۸۹، دوره ۲، شماره ۲، ۷۴-۵۱.
- ۸) روشن نیا، داود؛ خادمی، رقیه و قوتی، سعید. (۱۳۹۴). چالش ها و موانع اجتماعی کارآفرینی زنان، ماهنامه کار و جامعه، شماره ۱۸۸.
- ۹) زنگنه، حسین؛ کاووسی، علیرضا و بهرامی، زهرا. (۱۳۹۸). نگرش معلمان به روش یاددهی-یادگیری آموزش کارآفرینی در دوره ابتدایی، فصلنامه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، دوره دوازدهم، بهمن و اسفند ۱۳۹۸، شماره ۶، ۷-۱.
- ۱۰) سبزه، بتول. (۱۳۹۴). طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینی برای کودکان پیش از دبستان و ارزشیابی آن از دیدگاه متخصصان برنامه درسی، کارآفرینی و مربیان، فصلنامه مطالعات پیش دبستان و دبستان، سال اول، شماره یکم، پاییز ۱۳۹۴، صص ۱۴۰-۱۱۳.
- ۱۱) سبزه، بتول. (۱۳۹۷). یادگیری کارآفرینانه به عنوان حوزه برآمده در آموزش کودکان، مجله رشد آموزش پیش دبستانی، زمستان ۱۳۹۷، شماره ۳۸، صص ۱۱-۱۰.
- ۱۲) طغریایی، محمدتقی؛ میرواحدی، سعید و هاشمی، سمیه. (۱۳۹۸). طراحی الگوی آموزش کارآفرینانه در مدارس. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی. شماره ۷۱، سال هجدهم، ۸۳-۵۹.
- ۱۳) عبدالهی، بیژن. (۱۳۹۰). رهبری آموزش کارآفرین: ایجاد محیط‌های کارآفرینی در مدار، همایش ملی مدیریت آموزشی در نظر و عمل، صص ۶-۴.
- ۱۴) عزیزی، بهارک. (۱۳۹۲). آموزش کارآفرینی در کشاورزی، تهران، نشر سپهر.
- ۱۵) عزیزی، محمد و مختاری، نگار. (۱۳۹۶). آموزش کارآفرینی برای دانستن، انجام دادن و بودن در دوره ابتدایی با رویکرد تلفیقی. فصلنامه توسعه کارآفرینی، ۱۰(۴): ۶۵۴-۶۳۵.

- فنی و حرفه‌ای، مدیران محلی و ناحیه‌ای، سازمان‌های کارگری و کارفرمایی، مؤسسات کارآموزی و کارفرمایان انفرادی در هر ناحیه.
- و از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به موارد زیر اشاره نمود.
- یافته‌های این تحقیق به بعد زمانی و مکانی انجام تحقیق محدود می‌باشند. بایستی توجه داشت که مردم مناطق مختلف ایران دارای فرهنگ‌ها و رفتارهای خاص خود می‌باشند. بنابراین ممکن است نتایج این تحقیق به دلیل تفاوت‌های فرهنگی قابل تعمیم به سایر مناطق و استان‌ها نباشد.
 - این تحقیق به بررسی متغیرها در یک جامعه آماری محدود و کوچک پرداخته است. در حالی که می‌توان با گسترش دامنه تحقیق در جامعه ای بزرگ تر و استفاده از نمونه آماری گسترده‌تر از جمله دانش‌آموزان پایه‌های مختلف در شهرها و استان‌های دیگر به دلیل تفاوت‌های ساختاری هر منطقه نتایج دقیق‌تری را به دست آورد.
 - ابزار پژوهش محدود به پرسشنامه بوده که اساساً پرسشنامه دارای محدودیت‌های خاص خود است. در ضمن در این پژوهش از مقیاس درجه‌بندی لیکرت استفاده شد که احتمالاً ممکن است بهره‌گیری یگانه از این روش موجب یکنواختی پاسخ‌ها به اقتضای ماهیت عمومی مقیاس‌های درجه‌بندی باشد.
 - در پرسشنامه این احتمال وجود دارد که آزمودنی سعی کنند تا آن گونه که باید باشند، نه آن گونه که هستند را در پاسخ‌گویی به سؤالات مدنظر داشته باشند و این امر نتایج تحقیق را ممکن است تحت تاثیر قرار دهد.

فهرست منابع

- ۱) احمدپور داریانی، محمود. (۱۳۸۷). کارآفرینی: تعاریف، الگوها، نظریات. تهران: انتشارات شرکت پردیس.
- ۲) احمدپور، محمود و مطلبی، مهرنوش. (۱۳۹۰). ارائه مدل یادگیری مادام‌العمر کارآفرینی با رویکرد تلفیقی (ارائه شده توسط کنسرسیوم آموزش کارآفرینی)، ماهنامه کار و جامعه، ۳۴: ۳۷-۲۱.
- ۳) احمدپورداریانی، محمود و مقیمی، سیدمحمد (۱۳۹۳). مبانی کارآفرینی. تهران: انتشارات خانه کارآفرینی ایران.
- ۴) بهرام زاده، محمدمهدی؛ باورصاد، بلقیس و جعفرپور، محمود. (۱۳۸۹). ارزیابی نقش جو سازمانی در روحیه کارآفرینی دانش

- university students: The role of entrepreneurship education. *Education+ Training*. 58(7): 861-881
- 25) Christiani, M., Cholima, N., & Suprayitno, B. (2015). Development of Entrepreneurship Learning Model for Early Childhood. *Asia Pacific Journal of Multidisciplinary Research*, Vol.3, No. 3, August 2015.
- 26) Fox, J. L., Pittaway, & Uzuegbunam, I. (2018). Simulations in entrepreneurship education: serious games and learning through play. *Entrepren. Edu. Pedag.*, 1(1)(2018), pp. 61-89.
- 27) Drucker, P., (1985). The discipline of innovation. *Harvard Business Review*. May-June, PP 67-72.
- 28) Accounto, J. (2004). The Recency Effect of Accounting Information. *GadjahMada International Journal of Business*, 6, 85-116.
- 29) Hassi, A. (2016). "Effectivness of early entrepreneurship education at the primary school level: Evidence from a field research in Morocco".
- 30) Jefri, M., & Wirawan, H. (2018). Internalizing the spirit of entrepreneurship in early childhood education through traditional gams.
- 31) Landstrom, H., & Harichi, G. (2018). The social structure of entrepreneurship as a scientific field. *Research Policy*, 47(3), 650-662.
- 32) McClelland, D. C. (1961). Entrepreneurial behavior. In D. C. McClelland, *The achieving society* (pp. 205-258). D Van Nostrand Company.
- 33) Ratten, V., & Jones, P. (2021). Entrepreneurship and management education: exploring trends and gaps. *Int. J. Manag. Educ.*, 19(1) (2021), p. 100431.
- 34) Sagar, Helena, Westhead, P., & Solesvik, M. Z. (2016). Entrepreneurship education and entrepreneurial intention: Do female students benefit. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*. 34(8): 979-1003.
- 35) (2015). Entrepreneurial learning environment and a changed role for teachers. *European Commission*.
- 36) Suryaman, S., & Karonon, H. (2017). Leading Entrepreneurship Education-Based Primary Schools.
- 37) Shane, S & Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review*, Vol. 25, No. 1, 217-226.
- 38) Shaper, J. (2017). Shaper's Model: A Veritable Tool for Explaining Entrepreneurial Intentions Attitudes among Management Technology Students in Mautech Yoka, Adamawa State, Nigeria: *International Journal of Business and Management Invention*, Volume 5 Issue 12. pp-19-26.
- 39) Wiklund, J., Nikolaev, B., Shir, N., Foo, M.D., & Bradly, S. (2019). Entrepreneurship and well-being: past, present and future. *Journal of Business Venturing*, 34(2019) 579-588.
- ۱۶) عسکری فرد، کاظم؛ ابراهیمی، ابوالقاسم و علوی، مسلم. (۱۳۹۷). ارائه الگوی آموزشی توسعه توانمندی های کارآفرینانه در دانش آموزان با میانجیگری ویژگی های شخصیتی. فصلنامه نشریه توسعه. دوره ۱۱، شماره ۱، ۱۰۱-۱۲۰.
- ۱۷) قاسمی، جواد و اسدی، علی. (۱۳۸۹). تحلیل عاملی عوامل مؤثر در ایجاد روحیه کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی (مطالعه موردی: پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران)، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی، بهار ۱۳۸۹، دوره ۲۴، شماره ۱، ۲۲-۱۳.
- ۱۸) مرادی، مسعود؛ ایمانی پور، نرگس؛ آراستی، زهرا ، محمدکاظمی، رضا. (۱۳۹۷). شناسایی ابعاد شکل گیری قصد کارآفرینانه در افراد فقیر بر مبنای قابلیت ها. مجله توسعه کارآفرینی، دوره ۱۱، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۷.
- ۱۹) مرتضی نژاد، نیلوفر، عطاران، محمد، حسینی خواه، علی و عباسی، عفت. (۱۳۹۶). بررسی عناصر طراحی برنامه درسی کارآفرینی براساس رویکرد تطبیقی. فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، سال یازدهم، شماره ۴۴، بهار ۱۳۹۶، ۸۰-۴۹.
- ۲۰) ممیز، آیت اله؛ قاسمی، عاطفه و قاسمی، فاطمه. (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی زنان، رشد و فناوری، فصلنامه تخصصی پارک ها و مراکز رشد، سال ۹، شماره ۳۵.
- ۲۱) نادری، نادر؛ رضایی، بیژن؛ سلیمانی، معین و رستمی، سحر. (۱۳۹۸). تحلیل موانع آموزش اثربخش درس کارگاه کارآفرینی و تولید. فصلنامه مطالعات برنامه درسی. دوره ۱۴، شماره ۵۳، ۱۳۵-۱۶۶.
- 22) Atmojo, I.R.W., Sajidan, S., Sunarno, W., & Ashadi, A. (2019). Improving the entrepreneurship competence of pre-service elementary teachers on professional education program through the skills of distraptive innovators. *Elenent. Educ. Online*, 18(3) (2019). Brunello, G., & Schlotter, M. (2011). Non-cognitive skills and personality traits: Labour market relevance and their development in education and training systems. *Intitute for the Study of Labour, IZA Discussion Papers, IZA DP No.5743.pdf*.
- 23) Byun, C. G., Sung, C., Park, J., & Choi, D. (2018). A Study on the Effectiveness of Entrepreneurship Education Progress in Higher Education Institutions: A Case Study of Korean Graduate Programs. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 4 (3), 26.
- 24) Farhangmehr, M., Gonçalves, P., & Sarmiento, M. (2016). Predicting entrepreneurial motivation among

Providing Effective Strategies on the Development of Entrepreneurial Abilities in Primary Schools

Abstract

Considering the role of entrepreneurship in the education system, it is necessary to have a model in this field for elementary school students. This study is descriptive-survey type. The statistical population of this research includes all principals, assistants, experts, and primary school teachers in Bandar Mahshahr city in 2018-2019, whose number is 754, and 255 people were selected as a sample by simple random sampling method. In order to measure the research variables, a researcher-made questionnaire was used. The content validity of the questionnaires has been confirmed by experts. The reliability of the questionnaires was estimated based on Cronbach's alpha coefficient on the dimensions of each variable. Descriptive statistics and inferential statistics methods were used for analysis. The findings showed that causal conditions (teachers, teaching methods, textbooks, students) have a positive effect on the development of entrepreneurial abilities. Also, background conditions (facilities and equipment, entrepreneurial culture, organizational atmosphere) have a significant effect on entrepreneurial capabilities strategies, but entrepreneurial culture does not have a significant impact on entrepreneurial capabilities strategies. 24 SPSS and Smart PLS statistical software were used to analyze the data.

The results showed the effect of intervening conditions (economic sanctions, laws and regulations, government support, structure) on entrepreneurial capabilities strategies. Also, the development of entrepreneurial abilities in elementary school students has a positive effect on strategies and ultimately strategies on outcomes (improvement of individual skills, economic and business growth).

Keywords: model, development, ability, entrepreneurship, elementary schools